

Izoterma rozpuszczalności w układzie trójskładnikowym

ćwiczenie nr 28

Zakres zagadnień obowiązujących do ćwiczenia

1. Stan równowagi układu i rodzaje równowag
2. Składnik, faza i stopnie swobody
3. Wyprowadzenie reguły faz i jej zastosowanie
4. Wykres fazowy wody
5. Sposoby przedstawiania równowagi fazowej układu trójskładnikowego

Literatura

1. Praca zbiorowa pod red. Woźnickiej J. i Piekarskiego H., *Ćwiczenia laboratoryjne z chemii fizycznej*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2005.
2. Sobczyk L., Kiswa A., Gatner K., Koll A., *Eksperymentalna chemia fizyczna*, PWN, Warszawa 1982.
3. Atkins P. W., *Chemia fizyczna*, PWN, Warszawa 2001.
4. Brdička R., *Podstawy chemii fizycznej*, PWN, Warszawa 1970.
5. Praca zbiorowa pod red. Kamieńskiego B., *Chemia fizyczna*, PWN, Warszawa 1980.

Celem ćwiczenia jest wyznaczenie izoterm rozpuszczalności w układzie trójskładnikowym : woda–toluen–etanol w temperaturach $T_1 = 293\text{ K}$ i $T_2 = 308\text{ K}$.

CZĘŚĆ DOŚWIADCZALNA

Układ pomiarowy

Układ pomiarowy składa się z dwóch termostatów służących do utrzymywania stałej temperatury badanych mieszanin trójskładnikowych.

Odczynniki chemiczne i szkło laboratoryjne:

toluen, alkohol etylowy, woda destylowana;

8 probówek z korkami, 3 pipety miarowe 5 cm^3 , pipeta automatyczna $0,1\text{ cm}^3$.

Wykonanie ćwiczenia i przedstawienie wyników pomiarów

1. W probówkach przygotować 6 mieszanin wody z toluenem i etanolem o składach objętościowych V_w , V_t i V_0 podanych w tabeli 1. (Używać różnych pipet miarowych).
2. Probówki umieścić w termostacie o temperaturze $T_2 = 308\text{ K}$. W dodatkowej probówce umieścić etanol potrzebny do miareczkowania próbek.
3. Po upływie około 20 minut od momentu ustalenia się temperatury w termostacie, rozpocząć miareczkowanie kolejnych próbek. W tym celu dodawać etanol za pomocą pipety o pojemności $0,1\text{ cm}^3$, aż do chwili zaniku zmętnienia roztworu. Zanotować objętości zużytego etanolu V_1 .

Po dodaniu każdej porcji alkoholu etylowego, probówkę wyjąć z termostatu, intensywnie wstrząsnąć i ponownie umieścić w termostacie.

Objętość alkoholu etylowego zużyta na zmiareczkowanie mieszaniny wody z toluenem w temperaturze $T_2 = 308\text{ K}$ jest sumą objętości V_0 i V_1 .

4. Po zmiareczkowaniu każdej z mieszanin w temperaturze wyższej, probówkę przenieść do termostatu o temperaturze $T_1 = 293\text{ K}$ (następuje zmętnienie roztworów).
5. Po 20 minutach rozpocząć miareczkowanie heterogenicznych roztworów, dodając alkohol porcjami po $0,1\text{ cm}^3$. Zanotować objętości zużytego etanolu V_2 .

Objętość alkoholu etylowego zużyta na zmiareczkowanie mieszaniny w temperaturze $T_1 = 293\text{ K}$ jest sumą objętości V_0 , V_1 i V_2 .

6. Po zakończeniu miareczkowania zawartość probówek wylać do butli z napisem **ZLEWKI ORGANICZNE**. Puste probówki umieścić w statywie do góry dnem **(bez dodatkowego mycia wodą !!!)**

Tabela 1: Objętości i masy badanych mieszanin w układzie woda+toluen+etanol

Woda			Toluen		Etanol							
Nr	V_w / cm ³	m_w / g	V_t / cm ³	m_t / g	V_0 / cm ³	m_0 / g	V_1 / cm ³	m_1 / g	(m_0+m_1) / g	V_2 / cm ³	m_2 / g	$(m_0+m_1+m_2)$ / g
1	0,5		5,5		2,5							
2	1,0		5,0		3,5							
3	2,0		4,0		6							
4	3,0		3,0		6							
5	4,0		2,0		7							
6	5,0		1,0		7							

Tabela 2: Skład procentowy badanych mieszanin homogenicznych

Woda		Toluen		Etanol		
Nr	293 K	308 K	293 K	308 K	293 K	308 K
	c [%wag]		c [%wag]		c [%wag]	
1						
2						
3						
4						
5						
6						

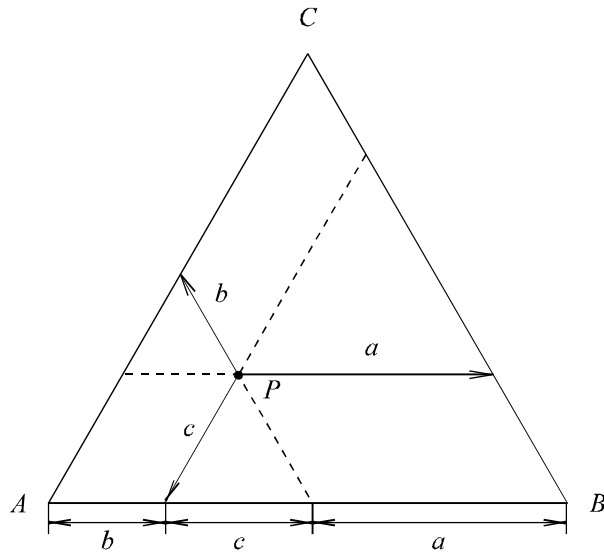
Opracowanie i dyskusja wyników pomiarów

1. Obliczyć masy poszczególnych składników, tj. wody (m_w), toluenu (m_t) oraz etanolu (m_0) użytych do przygotowania mieszanin w temperaturze otoczenia; masę etanolu potrzebnego do zmiareczkowania układu w 308 K (m_1), masę etanolu potrzebnego do zmiareczkowania układu w 293 K (m_2). Wartości m_w , m_t i m_0 obliczyć na podstawie gęstości dla temperatury otoczenia (wyinterpolowanej z danych tabeli 3). Wartość m_1 obliczyć na podstawie gęstości w 308 K, wartość m_2 – na podstawie gęstości w 293 K.
2. Obliczyć skład mieszanin i podać go w procentach wagowych c [% wag] w tabeli 2.
3. Wykreślić izotermy rozpuszczalności w temperaturze 293 K i 308 K. W tym celu wyniki obliczeń przedstawić w trójkącie Gibbsa–Roosebooma (patrz niżej: *Zasada konstrukcji wykresu*). Wykres wykonać na papierze milimetrowym.
4. Zinterpretować uzyskane rezultaty.

Tabela 3. Gęstość cieczy d [$\text{g}\cdot\text{cm}^{-3}$]

Temperatura T / K	Woda	Toluen	Etanol
293	0,99823	0,86696	0,78932
308	0,99406	0,85301	0,77639

Zasada konstrukcji wykresu

Rys. 1. Sposób wykreślenia izotermy rozpuszczalności w trójkącie Gibbsa–Roosebooma.

Metoda przedstawienia składu układu trójskładnikowego na płaszczyźnie wykorzystuje własność trójkąta równobocznego (Rys. 1). Suma odległości punktu P od każdego boku trójkąta (mierzonych wzdłuż prostych równoległych do boków) jest stała i równa długości boku trójkąta. Punkt P odpowiadający układowi ABC o składzie: $a\%$ składnika A , $b\%$ składnika B i $c\%$ składnika C można znaleźć w sposób następujący:

- na boku AB trójkąta zaznaczyć odcinek b odpowiadający zawartości składnika B ($b\%$) i wykreślić prostą równoległą do boku przeciwległego wierzchołkowi B
- z wierzchołka B trójkąta, również na boku AB , odmierzyć odcinek a odpowiadający zawartości składnika A ($a\%$) i przeprowadzić prostą równoległą do boku przeciwległego wierzchołkowi A . Szukany punkt P jest punktem przecięcia poprowadzonych dwóch prostych równoległych, a środkowy odcinek c określa zawartość trzeciego składnika ($c\%$)
- zaznaczyć wszystkie punkty P odpowiadające składom, w których układ dwufazowy przechodzi w jednofazowy i połączyć je w celu uzyskania izotermy rozpuszczalności